

Ubezpieczenia społeczne w rolnictwie w roku 2009 i 2019 – zmiany ilościowe

Damian Walczak

Abstrakt

Ubezpieczenia społeczne w rolnictwie podlegają niewielkim zmianom w czasie, dotyczy to zarówno zmian legislacyjnych, jak i wielkości charakteryzujących te ubezpieczenia. W niniejszym opracowaniu zaprezentowano poszczególne wielkości w latach 2009 oraz 2019. Przedstawiona charakterystyka wskazała, że najszybciej zmniejszają się wielkości dotyczące zasiłków chorobowych oraz jednorazowych odszkodowań z tytułu wypadków przy pracy, co zapewne związane jest z przyjętą do realizacji przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) – i, jak pokazują liczby, skuteczną – Strategią *Wizja Zero*. Zdecydowanie wolniej niż liczba płatników i ubezpieczonych ogółem spada liczba domowników i ubezpieczonych na wniosek. Oznacza to, że wśród osób ubezpieczonych w Kasie prawdopodobnie jest coraz mniej rolników i osób faktycznie pracujących w gospodarstwie rolnym. Celem pracy jest przedstawienie zmian dotyczących poszczególnych wielkości charakteryzujących ubezpieczenia społeczne rolników.

Słowa kluczowe: demografia, domownik, emerytura, rolnik, ubezpieczenia w rolnictwie.

Damian Walczak, dr hab., Katedra Zarządzania Finansami, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Wstęp

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz ubezpieczenia społeczne w rolnictwie są szeroko opisywane w literaturze przedmiotu¹. W niniejszym opracowaniu nie będą charakteryzowane podstawy prawne dotyczące ubezpieczeń. Na wstępie zostanie wspomniana wyłącznie charakterystyka dwóch podstawowych ubezpieczeń: emerytalno-rentowego oraz wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego². Z ubezpieczenia emerytalno-rentowego wypłacane są świadczenia emerytalne i rentowe, zasiłek pogrzebowy oraz – na co nie wskazuje nazwa – zasiłek macierzyński i dodatki do rent i emerytur³. Z ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego wypłacane są zasiłki chorobowe oraz jednorazowe odszkodowania z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu spowodowanego wypadkiem przy pracy rolniczej lub rolniczą chorobą zawodową.

W literaturze przedmiotu podnosi się kwestię konieczności zmian w zakresie ubezpieczenia społecznego rolników. Jako powody ewentualnych zmian wskazywane są: wpływ na finanse publiczne, ubezpieczenie domowników i osób ubezpieczonych na wniosek (doprecyzowanie definicji tych osób) w KRUS, a także zróżnicowanie wysokości składki w zależności od dochodów i powiązanie wysokości świadczeń emerytalno-rentowych z opłacanymi składkami⁴.

Pracę oparto na analizie danych statystycznych pochodzących z opracowań Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Aby pokazać zmiany dynamicznie, w pracy przedstawiono dane z dwóch lat. Zaprezentowano więc ostatni rok, za który dostępne są pełne dane, czyli rok 2019 oraz rok 2009 jako bazowy. Porównanie zmian w okresie dziesięciu lat pozwala zdaniem Autora na formułowanie uprawnionych wniosków o zachodzących zmianach. W opracowaniu skoncentrowano się na analizie wielkości charakteryzujących oba funkcjonujące w systemie rolniczym

1. Zob. m.in. J. Pawłowska-Tyszko, M. Soliwoda, S. Pieńkowska-Kamieniecka et al., *Stan obecny i perspektywy rozwoju systemu podatkowego i ubezpieczeniowego polskiego rolnictwa*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej–Państwowy Instytut Badawczy, 2015, s. 59–96; D. Puślecki, *Zaopatrzeniowy czy ubezpieczeniowy charakter rolniczego ubezpieczenia społecznego?*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2015, nr 1(16), s. 139–158; T. Jedynak, *Kierunki modyfikacji niektórych elementów systemu ubezpieczenia społecznego rolników w Polsce w świetle doświadczeń wybranych krajów europejskich*, „Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka” 2017, nr 2, s. 23–52; M. Podstawka, *ZUS i KRUS w sektorze finansów publicznych i w innych kontekstach porównawczych*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2013, nr 49, s. 8–23.
2. Ustawa z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, Dz. U. 2021 poz. 266.
3. Zasiłki macierzyńskie wypłacane są z tego ubezpieczenia od 1 stycznia 2016 r., Ustawa z 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2015 poz. 1217.
4. IERGiŻ-PIB, *The social insurance system for farmers and its impact on public finances*, red. J. Pawłowska-Tyszko, Warszawa 2013; B. Kłós, *Ubezpieczenia społeczne rolników a rozwój obszarów wiejskich*, „Studia BAS” 2010, nr 4, s. 154–156.

ubezpieczenia, czyli m.in. liczbie płatników, liczbie ubezpieczonych, liczbie domowników, liczbie ubezpieczonych na wniosek, liczbie zasiłków chorobowych oraz po-grzebowych. Przedstawiono zarówno wielkości bezwzględne, jak i względne; najczęściej odniesiono poszczególne wielkości do liczby ubezpieczonych.

Część z przedstawionych w pracy zmian następuje dynamicznie, bez formalnych ruchów legislacyjnych⁵. Jednym z najważniejszych powodów tych zmian są negatywne zjawiska demograficzne, zwłaszcza na obszarach wiejskich⁶, oraz pozytywne przekształcenia na rynku pracy⁷ i w strukturze agrarnej w Polsce⁸. Dlatego też celem pracy jest przedstawienie zmian dotyczących poszczególnych wielkości charakteryzujących ubezpieczenia społeczne rolników.

Charakterystyka zmian dotyczących ubezpieczonych w KRUS

Liczba rolników w Polsce ulega zmniejszeniu. Jeszcze szybszemu zmniejszeniu ulega liczba aktywnych rolników⁹. Najmniej istotną zmianą w KRUS jest zmiana liczby płatników. Na przestrzeni wskazanych lat zredukowała się ona o ponad 250 tys. osób. Oczywiście nie do końca znana jest dokładna przyczyna tego zjawiska, może ona wynikać głównie z dwóch powodów:

- 1) zmniejszenia faktycznej liczby rolników w Polsce,
- 2) podjęcia pracy przez rolników i wyłączenia ich z ubezpieczenia społecznego rolników¹⁰.

-
5. Najistotniejsza zmiana prawna w kontekście analizowanych w opracowaniu wielkości, czyli zmiana dotycząca zasiłków macierzyńskich, zostanie w pracy przedstawiona. W latach 2009–2019 zmieniono również minimalny wiek emerytalny, który po podwyższeniu został obniżony do wielkości pierwotnych; wprowadzono także współpłacenie przez rolników na ubezpieczenie zdrowotne (w pracy jednak nie są analizowane przychody KRUS, więc i ta zmiana nie będzie szerzej analizowana); wprowadzono również możliwość zgłoszenia w KRUS tzw. pomocnika rolnika (jednak ze względu na wprowadzenie tej zmiany w 2018 r. nie jest ona w pracy analizowana, bowiem nie można odpowiednich wielkości zestawzić z wielkościami z 2009 r.).
 6. H. Kowgier, *Analiza porównawcza wybranych współczynników demograficznych wsi polskich w latach 1964–1988 i 1989–2013*, „Zeszyty Naukowe ZPSB Firma i Rynek” 2018, nr 2(54), s. 72–81.
 7. K. Dreła, *Zmiany demograficzne a rynek pracy w Polsce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2017, nr 489, s. 78–88; I. Kotowska, I. Magda, *Polityka rodzinna i podaż pracy w Polsce [w:] Starzenie się ludności, rynek pracy i finanse publiczne w Polsce*, red. P. Lewandowski, J. Rutkowski, Warszawa, Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce, 2017, s. 5–9.
 8. M.B. Pietrzak, D. Walczak, *Analiza struktury agrarnej oraz ocena funkcjonowania rent strukturalnych w Polsce*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2010, nr 12(2).
 9. I. Muller-Frączek, J. Muszyńska, *Zmiana definicji gospodarstwa rolnego a wyniki badań wielkości ekonomicznej gospodarstw*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2014, nr 16(2), s. 189–194.
 10. A. Kaczmarek, M. Krajewski, *Zbieg tytułów ubezpieczenia emerytalnego i rentowego – analiza obecnego stanu prawnego oraz koncepcja budowy nowego modelu*, „Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka” 2017, nr 2, s. 13.

W związku z powyższym powinna ulegać i rzeczywiście ulega zmniejszeniu również liczba osób ubezpieczonych w KRUS. Czynnikiem wpływającym na ww. zmiany są też zapewne wspomniane przetarasowania na rynku pracy¹¹. Osoby dotychczas ubezpieczone w systemie rolniczym, podejmując pracę, zostają ubezpieczone w systemie powszechnym i podobnie jak płatnicy nie podlegają ubezpieczeniu dla rolników.

W analizowanym okresie liczba ubezpieczonych zmniejszyła się istotnie – z 1,55 mln do 1,2 mln osób (spadek o 23,1%). Liczba ubezpieczonych na wniosek również się zmniejszyła, choć w nieznacznym stopniu, z 147 tys. do 127 tys. osób (13,5%). Liczba domowników spadła z 161 tys. do 151 tys. osób (5,7%). W województwie lubelskim odnotowano istotny wzrost liczby domowników – o ponad 2 tys. osób (z 11 386 do 13 772 osób)¹².

Z powyższych powodów udział domowników w ubezpieczonych ogółem w Polsce wzrósł o ponad 2 p.p. (z 10,3% do 12,7%), natomiast udział ubezpieczonych na wniosek w ubezpieczonych ogółem o ponad 1 p.p. – z 9,5% do 10,7% (tabele 1 i 2).

Analiza w zakresie przekroju terytorialnego również przynosi interesujące wyniki. Zdecydowanie najwięcej osób ubezpieczonych na wniosek oraz domowników w relacji do ubezpieczonych ogółem jest w województwie małopolskim. Zapewne wyniki te są skutkiem charakterystyki rolnictwa w tym województwie, gdzie znajdują się małe oraz liczne gospodarstwa rolne. Z kolei najmniej osób ubezpieczonych na wniosek oraz domowników – zarówno w wielkościach bezwzględnych, jak i względnych – jest w województwach, gdzie gospodarstwa rolne nastawione są na produkcję przemysłową, czyli w woj. warmińsko-mazurskim oraz zachodniopomorskim.

11. B. Jakimiuk, *Bezrobocie wśród polskiej młodzieży i jego dynamika*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio J” 2017, nr 30(4), s. 193–200.

12. Jeżeli w tym okresie nie nastąpiła zmiana terytorialna oddziałów KRUS, która mogłaby spowodować brak możliwości porównywania wskazanych danych, niewątpliwie należałoby to zagadnienie zanalizować dokładniej.

Ubezpieczenia społeczne w rolnictwie w roku 2009 i 2019 – zmiany ilościowe

Tabela 1. Charakterystyka osób ubezpieczonych w KRUS (stan na 31.12.2009)

Województwo	Liczba płatników ogółem	Liczba ubezpieczonych ogółem	Ubezpieczeni na wniosek ogółem	Udział ubezpieczonych na wniosek w ubezpieczonych ogółem	Domownicy ogółem	Udział domowników w ubezpieczonych ogółem
dolnośląskie	49 462	63 081	3 041	4,8%	6 635	10,5%
kujawsko-pomorskie	65 865	92 316	3 372	3,7%	6 903	7,5%
lubelskie	145 031	184 259	7 291	4,0%	11 386	6,2%
lubuskie	15 783	20 429	1 629	8,0%	2 226	10,9%
łódzkie	99 517	129 282	7 915	6,1%	9 705	7,5%
małopolskie	126 422	166 154	50 960	30,7%	34 965	21,0%
mazowieckie	167 985	220 068	12 985	5,9%	14 221	6,5%
opolskie	28 452	40 685	3 315	8,1%	7 072	17,4%
podkarpackie	86 400	105 356	16 751	15,9%	11 850	11,2%
podlaskie	75 554	108 979	7 056	6,5%	11 241	10,3%
pomorskie	36 611	51 942	5 231	10,1%	6 309	12,1%
śląskie	39 040	48 133	7 032	14,6%	5 811	12,1%
świętokrzyskie	69 109	86 517	7 481	8,6%	5 952	6,9%
warmińsko-mazurskie	39 054	54 279	1 731	3,2%	4 720	8,7%
wielkopolskie	105 515	152 232	10 399	6,8%	18 086	11,9%
zachodniopomorskie	27 194	35 107	1 508	4,3%	3 003	8,6%
Polska	1 176 994	1 558 819	147 697	9,5%	161 084	10,3%

Źródło: B. Kołosowska, M. Pietrzak, D. Walczak, Ocena rozkładu przestrzennego osób ubezpieczonych oraz świadczeniobiorców w ubezpieczeniu społecznym rolników w Polsce, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2010, nr 4, s. 125.

Ubezpieczenia społeczne w rolnictwie w roku 2009 i 2019 – zmiany ilościowe

Tabela 2. Charakterystyka osób ubezpieczonych w KRUS (stan na 31.12.2019)

Województwo	Liczba płatników ogółem	Liczba ubezpieczonych ogółem	Ubezpieczeni na wniosek ogółem	Udział ubezpieczonych na wniosek w ubezpieczonych ogółem	Domownicy ogółem	Udział domowników w ubezpieczonych ogółem
dolnośląskie	34 217	41 990	2 093	5,0%	5 523	13,2%
kujawsko-pomorskie	47 924	65 233	2 619	4,0%	6 032	9,2%
lubelskie	119 020	152 692	6 995	4,6%	13 772	9,0%
lubuskie	11 562	14 586	1 216	8,3%	1 910	13,1%
łódzkie	73 681	95 447	6 930	7,3%	10 180	10,7%
małopolskie	106 326	140 220	47 791	34,1%	31 958	22,8%
mazowieckie	127 025	168 092	10 974	6,5%	15 672	9,3%
opolskie	19 465	26 430	1 720	6,5%	4 152	15,7%
podkarpackie	71 630	87 980	15 308	17,4%	10 818	12,3%
podlaskie	57 697	83 296	5 169	6,2%	10 421	12,5%
pomorskie	28 833	39 786	3 953	9,9%	5 994	15,1%
śląskie	27 508	33 995	5 018	14,8%	4 393	12,9%
świętokrzyskie	53 198	66 872	6 879	10,3%	6 411	9,6%
warmińsko-mazurskie	30 512	41 829	1 531	3,7%	4 696	11,2%
wielkopolskie	81 867	116 164	8 500	7,3%	17 393	15,0%
zachodniopomorskie	20 377	24 673	1 054	4,3%	2 536	10,3%
Polska	910 842	1 199 285	127 750	10,7%	151 861	12,7%

* Liczba domowników w poszczególnych województwach została pobrana z danych dotyczących ubezpieczenia zdrowotnego i jest o 193 osoby niższa niż wskazana w części ubezpieczenia społecznego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KRUS, *Kwartalna Informacja Statystyczna IV kwartał 2019 r.*, Warszawa 2020.

Charakterystyka świadczeń wypłacanych z ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego

Analiza liczby świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego może prowadzić wyłącznie do pozytywnych wniosków. Liczby zasiłków chorobowych i jednorazowych odszkodowań zmniejszyły się istotnie nie tylko w wielkościach bezwzględnych, lecz także i względnych. Wynika to zapewne z szeregu działań podjętych przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, które doprowadziły do osiągnięcia takiego rezultatu. Jednym z nich jest Strategia *Wizja Zero*, czyli bez wypadków i chorób zawodowych rolników. Z kolei liczba odszkodowań i zasiłków chorobowych wynika również z postępu mechanicznego w polskim rolnictwie (tabele 3 i 4)¹³.

Znacząca zmiana liczby zasiłków macierzyńskich spowodowana jest regulacjami prawnymi. Od 1 stycznia 2016 roku zasiłki te dla osób ubezpieczonych w KRUS nie są jednorazowe, a okresowe, płatne miesięcznie maksymalnie przez 52 tygodnie (dla jednego dziecka) od urodzenia dziecka. W związku z tym pełne porównanie jest nieuzasadnione. Wskazana powyżej zmiana nie spowodowała takiego wzrostu w rocznej liczbie przyznawanych świadczeń. W związku z tym można przypuszczać – akceptując pewien błąd wynikający z uproszczeń we wnioskowaniu – że faktyczna liczba urodzeń znacznie spadła w okresie dziesięciu lat. Brak możliwości pełnego porównywania wynika również z zasad przyznawania tego świadczenia. Przysługuje ono bowiem wyłącznie osobom ubezpieczonym w KRUS w ubezpieczeniu emerytalno-rentowym, a więc w jakikolwiek sposób nie można odnosić liczby tych świadczeń do liczby nowo narodzonych dzieci w gospodarstwach rolnych¹⁴.

Po analizie danych w poszczególnych województwach można wskazać na dwie prawidłowości. Po pierwsze, najwięcej wypadków (jednorazowych odszkodowań) na 1 000 ubezpieczonych jest w województwach, w których prowadzi się intensywną produkcję rolną, tj. – podlaskim i warmińsko-mazurskim. Po drugie, najwięcej dni zasiłków chorobowych na jednego ubezpieczonego występuje w województwach zdecydowanie mniej rolnych – podkarpackim i świętokrzyskim. Z powodu niewielkich zmian na przestrzeni lat można tę wskazaną przez Autora prawidłowość uznać za nieprzypadkową.

13. M. Głodowska, A. Gałązka, *Intensyfikacja rolnictwa a środowisko naturalne*, „Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych” 2018, nr 592, s. 3–11.

14. Ostatnie porównanie na dotychczasowych zasadach możliwe jest więc dla roku 2015 w porównaniu z 2009 r. W 2015 r. wypłacono 29 255 zasiłków macierzyńskich (KRUS, *Kwartalna Informacja Statystyczna IV kwartał 2015 r.*, Warszawa 2016), a w 2009 r. było to 37 657 (tabela 2), co oznacza spadek aż o 22,3% w ciągu 6 lat.

Tabela 3. Charakterystyka świadczeń wypłacanych z ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego w 2009 roku

Województwo	Liczba dni zasiłków chorobowych	Liczba dni zasiłków chorobowych na jednego ubezpieczonego	Liczba zasiłków macierzyńskich	Liczba zasiłków macierzyńskich ubezpieczonych	Liczba jednorazowych odszkodowań	Liczba jednorazowych odszkodowań na 1 000 ubezpieczonych
dolnośląskie	1 159 486	18	1 230	19,5	696	11,0
kujawsko-pomorskie	2 567 928	28	1 994	21,6	1 293	14,0
lubelskie	5 411 463	29	4 543	24,7	2 445	13,3
lubuskie	3 13 725	15	448	21,9	221	10,8
łódzkie	3 997 703	31	2 653	20,5	1 419	11,0
małopolskie	4 015 201	24	5 148	31,0	1 357	8,2
mazowieckie	4 560 310	21	4 879	22,2	2 182	9,9
opolskie	5 12 821	13	921	22,6	276	6,8
podkarpackie	3 612 407	34	2 937	27,9	1 198	11,4
podlaskie	1 349 390	12	2 692	24,7	1 619	14,9
pomorskie	1 298 099	25	1 556	30,0	668	12,9
śląskie	924 591	19	1 077	22,4	410	8,5
świętokrzyskie	3 442 874	40	1 831	21,2	946	10,9
warmińsko-mazurskie	1 046 697	19	1 316	24,2	868	16,0
wielkopolskie	3 686 557	24	3 742	24,6	1 913	12,6
zachodniopomorskie	535 822	15	690	19,7	281	8,0
Polska	38 435 074	25	37 657	24,2	17 792	11,4

Źródło: B. Kołosowska, M. Pietrzak, D. Walczak, Ocena rozkładu przestrzennego osób ubezpieczonych oraz świadczeniobiorców w ubezpieczeniu społecznym rolników w Polsce, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2010, nr 4, s. 127.

Tabela 4. Charakterystyka świadczeń wypłacanych z ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego w 2019 roku

Województwo	Liczba dni zasiłków chorobowych	Liczba dni zasiłków chorobowych na jednego ubezpieczonego	Liczba zasiłków macierzyńskich*	Liczba zasiłków macierzyńskich na 1 000 ubezpieczonych	Liczba jednorazowych odszkodowań	Liczba jednorazowych odszkodowań na 1 000 ubezpieczonych
dolnośląskie	683 700	16,3	4 498	107,1	373	8,9
kujawsko-pomorskie	1 592 012	24,4	8 333	127,7	711	10,9
lubelskie	4 572 310	29,9	26 087	170,8	1 433	9,4
lubuskie	226 147	15,5	1 602	109,8	167	11,4
łódzkie	2 571 487	26,9	12 401	129,9	827	8,7
małopolskie	2 654 811	18,9	32 617	232,6	912	6,5
mazowieckie	3 488 435	20,8	23 574	140,2	1 377	8,2
opolskie	366 641	13,9	4 225	159,9	120	4,5
podkarpackie	2 531 230	28,8	16 729	190,1	674	7,7
podlaskie	1 261 369	15,1	14 888	178,7	993	11,9
pomorskie	903 212	22,7	6 551	164,7	383	9,6
śląskie	573 896	16,9	4 546	133,7	164	4,8
świętokrzyskie	2 002 262	29,9	10 236	153,1	506	7,6
warmińsko-mazurskie	844 015	20,2	5 729	137,0	480	11,5
wielkopolskie	2 448 839	21,1	17 949	154,5	1 298	11,2
zachodniopomorskie	357 203	14,5	2 162	87,6	153	6,2
Polska	27 077 569	22,6	192 127	160,2	10 571	8,8

*Ze względu na zmiany ustawowe dotyczące zasiłku macierzyńskiego faktyczne porównywanie wielkości z 2009 i 2019 roku jest niemożliwe.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KRUS, *kwartalna Informacja Statystyczna IV kwartał 2019 r.*, Warszawa 2020.

Charakterystyka świadczeń wypłacanych z ubezpieczenia emerytalno-rentowego

Zarówno liczba emerytur, jak i rent zmniejszyła się w podobnym tempie co liczba ubezpieczonych w KRUS. Zmniejszenie liczby emerytur wynika z większej liczby zgonów emerytów niż przyznanych nowych świadczeń emerytalnych. W przypadku rent czynnikiem zmniejszającym dotychczasową liczbę świadczeń jest również brak kontynuacji renty okresowej (tabele 5 i 6)¹⁵.

Na podstawie danych prezentowanych w statystykach KRUS liczb tych nie można analizować statycznie, niezbędne jest ujęcie dynamiczne, porównywanie określonych zmian na przestrzeni lat. W 2019 roku zmarło 43 704 emerytów i rencistów, nowych świadczeń przyznano natomiast aż 71 409, z czego tylko 16 406 emerytur, a większość stanowiły renty z tytułu niezdolności do pracy (78 746). Brak możliwości analizowania danych w poszczególnych latach wynika z braku jednej, dowolnej ze wskazanych wielkości: liczby zasiłków pogrzebowych po emerytach lub rencistach (co umożliwiłoby faktyczne określenie wielkości dla osób z obu grup) lub liczby rent z tytułu niezdolności do pracy, które wynikają z kontynuacji dotychczasowego świadczenia rentowego (co umożliwiłoby określenie liczby faktycznie nowych rent). Z powyższego powodu wyłącznie przedstawione w pracy kilkuletnie zestawienie jest poprawne i uprawnia do formułowania wniosków.

Należy podkreślić również spadek liczby zasiłków pogrzebowych o około 10 tys., czyli o 17,0%. Zmiana ta w największym stopniu wynika ze zmniejszonej liczby ubezpieczonych i świadczeniobiorców, ponieważ wartość liczona relacją liczby zasiłków pogrzebowych na 1 000 ubezpieczonych lub świadczeniobiorców KRUS zmieniła się tylko o 1 p.p. Pełne przedstawienie powodów tej zmiany wymagałoby również odniesienia liczby zgonów do średniego wieku ubezpieczonych lub świadczeniobiorców, który w analizowanym okresie się zmienił¹⁶.

15. Brak kontynuacji może wynikać z odmowy lub braku wniosku o przyznanie renty na kolejny okres.

16. Niestety, w przypadku ogółu osób ubezpieczonych w KRUS dostęp do danych jest ograniczony, a w przypadku ogółu członków rodzin osób ubezpieczonych pozyskanie pełnych danych jest niemożliwe.

Tabela 5. Charakterystyka świadczeń wypłacanych z ubezpieczenia emerytalno-rentowego w 2009 roku

Województwo	Liczba zasiłków pogrzebowych ogółem	Liczba zasiłków pogrzebowych ogółem na 1 000 ubezpieczonych lub świadczeniobiorców KRUS	Przeciętna miesięczna liczba emerytur	Przeciętna miesięczna liczba emerytur ubezpieczonego	Przeciętna miesięczna liczba rent	Przeciętna miesięczna liczba rent na jednego ubezpieczonego
dolnośląskie	2 530	20,7	47 471	0,75	11 666	0,18
kujawsko-pomorskie	3 532	19,7	65 188	0,71	21 668	0,23
lubelskie	7 724	20,6	147 951	0,80	42 765	0,23
lubuskie	835	18,6	19 389	0,95	5 012	0,25
łódzkie	5 549	22,2	100 722	0,78	20 049	0,16
małopolskie	4 209	15,2	84 723	0,51	25 986	0,16
mazowieckie	10 092	23,2	176 924	0,80	38 016	0,17
opolskie	1 280	17,6	28 270	0,69	3 898	0,10
podkarpackie	3 896	19,4	76 853	0,73	18 515	0,18
podlaskie	4 598	21,9	84 830	0,78	16 409	0,15
pomorskie	1 599	16,7	31 656	0,61	12 179	0,23
śląskie	1 504	15,3	43 619	0,91	6 375	0,13
świętokrzyskie	3 322	20,2	64 574	0,75	13 517	0,16
warmińsko-mazurskie	2 138	20,2	39 704	0,73	12 035	0,22
wielkopolskie	5 013	17,8	97 281	0,64	32 510	0,21
zachodniopomorskie	1 442	21,0	26 356	0,75	7 157	0,20
Polska	59 263	19,9	1 137 685	0,73	287 757	0,18

Źródło: B. Kołosowska, M. Pietrzak, D. Walczak, Ocena rozkładu przestrzennego osób ubezpieczonych oraz świadczeniobiorców w ubezpieczeniu społecznym rolników w Polsce, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2010, nr 4, s. 130.

Tabela 6. Charakterystyka świadczeń wypłacanych z ubezpieczenia emerytalno-rentowego w 2019 roku

Województwo	Liczba zasiłków pogrzebowych ogółem	Liczba zasiłków pogrzebowych ogółem na 1 000 ubezpieczonych lub świadczeniobiorców KRUS	Przeciętna miesięczna liczba emerytur	Przeciętna miesięczna liczba emerytur na jednego ubezpieczonego	Przeciętna miesięczna liczba rent	Przeciętna miesięczna liczba rent na jednego ubezpieczonego
dolnośląskie	1 830	19,5	33 224	0,79	9 261	0,22
kujawsko-pomorskie	3 115	20,2	58 306	0,89	16 252	0,25
lubelskie	6 410	19,2	114 308	0,75	30 078	0,20
lubuskie	643	18,8	11 808	0,81	3 819	0,26
łódzkie	4 414	20,5	80 807	0,85	15 116	0,16
małopolskie	3 777	13,6	64 762	0,46	28 916	0,21
mazowieckie	8 149	21,5	140 934	0,84	31 052	0,18
opolskie	1 002	18,1	19 816	0,75	3 218	0,12
podkarpackie	2 942	17,0	50 688	0,58	15 341	0,17
podlaskie	4 143	22,5	66 212	0,79	14 545	0,17
pomorskie	1 549	17,9	26 606	0,67	9 322	0,23
śląskie	1 093	14,7	27 031	0,80	6 123	0,18
świętokrzyskie	2 634	18,0	49 439	0,74	11 918	0,18
warmińsko-mazurskie	1 905	20,4	31 209	0,75	9 710	0,23
wielkopolskie	4 395	17,2	88 357	0,76	26 572	0,23
zachodniopomorskie	1 135	20,7	19 008	0,77	5 362	0,22
Polska	49 136	18,9	882 515	0,74	236 605	0,20

 Źródło: Opracowanie własne na podstawie: KRUS, *kwartalna informacja statystyczna IV kwartał 2019 r.*, Warszawa KRUS, 2020.

Ubezpieczenia społeczne w rolnictwie w roku 2009 i 2019 – zmiany ilościowe

W tabeli 7 przedstawiono zestawienie odpowiednich wielkości wskazanych w pracy w analizowanych latach (2009 i 2019). Jak zaznaczono już we wprowadzeniu, większość badanych zmiennych zmniejsza się głównie z powodów demograficznych oraz zmian na rynku pracy. W większości są to dla tego ubezpieczenia zmiany pozytywne, wynikające z czynników zewnętrznych, np. zmiana struktury agrarnej, zmniejszenie bezrobocia, zmniejszenie liczby wypadków itd. Liczba płatników ogółem w okresie 10 lat zmniejszyła się o 22,6%. Liczba ubezpieczonych z kolei o 23,1%. Gdyby z liczby ubezpieczonych wyłączyć domowników i ubezpieczonych na wniosek, pozostawiając w niej wyłącznie rolników i małżonków rolników gospodarujących na areale powyżej 1 ha, to liczba ubezpieczonych zmniejszyłaby się zdecydowanie bardziej – o 27,4% (z 1,25 mln do 0,91 mln osób).

Niestety nieznacznie zmniejszyła się liczba domowników – zaledwie o 5,7%. Niewątpliwie na tle pozostałych zmian ta jest istotnie mniejsza i należy ją analizować odrębnie w zakresie zmian na wsi. Otóż liczba rolników się zmniejsza (liczba płatników w KRUS), liczba ubezpieczonych w systemie rolniczym również, a liczba pomagających im osób nie. Jednak – analizując to zagadnienie kompleksowo – można uznać, że zmniejszająca się powoli liczba domowników i osób ubezpieczonych na wniosek świadczy być może o pojawieniu się w KRUS osób, które do tej pory były poza jakimkolwiek systemem. Nie były dotychczas ubezpieczone w systemie rolniczym, ponieważ nie wiedziały o takiej możliwości lub, co bardziej prawdopodobne, nie były w stanie ponieść zobowiązań finansowych z tym związanych.

Tabela 7. Charakterystyka osób ubezpieczonych oraz świadczeń w KRUS w 2009 roku oraz w 2019 roku

	2009	2019	Zmiana (w %)
Liczba płatników ogółem	1 176 994	910 842	-22,6
Liczba ubezpieczonych ogółem	1 558 819	1 199 285	-23,1
Ubezpieczeni na wniosek ogółem	147 697	127 750	-13,5
Domownicy ogółem	161 084	151 861	-5,7
Przeciętna miesięczna liczba emerytur	1 137 685	882 515	-22,4
Przeciętna miesięczna liczba rent	287 757	236 605	-17,8
Liczba dni zasiłków chorobowych	38 435 074	27 077 569	-29,5
Liczba jednorazowych odszkodowań	17 792	10 571	-40,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tabel 1–6.

Podsumowanie

Pełna analiza zmian przedstawionych we wskazanych latach jest utrudniona ze względu na zmiany prawne¹⁷ (zasiłki macierzyńskie) lub zakres prezentowanych danych¹⁸ (np. faktyczna roczna liczba nowych rent z tytułu niezdolności do pracy).

Wielkości charakteryzujące ubezpieczenie społeczne rolników ulegają zmniejszeniu. Chodzi głównie o wielkości dotyczące polskiego rolnictwa, które jest w ciągłej przemianie. Z tego powodu zmniejsza się liczba płatników, czyli głównie rolników, których w Polsce również poza KRUS jest coraz mniej¹⁹. Z powodów demograficznych spada liczba emerytów i rencistów, z powodu zmian na rynku pracy – liczba osób ubezpieczonych oraz domowników. Dzięki mechanizacji rolnictwa oraz działaniom prewencyjnym KRUS zmniejszeniu ulega liczba świadczeń z tytułu wypadku przy pracy rolniczej i liczba zasiłków chorobowych.

Oczywiście nie wszystkie z tych zmian są pozytywne. Zmniejszenie liczby wypłacanych emerytur i rent związane jest ze śmiercią beneficjentów²⁰. Pozorny wzrost zasiłków macierzyńskich faktycznie oznacza natomiast zmniejszenie liczby urodzeń dzieci wśród osób ubezpieczonych w KRUS (patrz omówienie zmian do tabel 3 i 4).

Zmiana w zakresie liczby ubezpieczonych na wniosek oraz ubezpieczonych domowników w kontekście innych zmian w ubezpieczeniu jest niewielka. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego pozostaje więc instytucją zapewniającą ubezpieczenie dla rolników (i ich małżonków), a także dla osób posiadających użytki rolne poniżej 1 ha przeliczeniowego lub korzystających z ubezpieczenia jako tzw. domownicy.

Podsumowując, ustawodawca ponad 30 lat temu, tworząc Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, prawidłowo sformułował jej nazwę, nie odwoływał się bowiem do „rolników”, lecz do rolnictwa („rolniczego”). Instytucja ta poprzez działania w zakresie ubezpieczeń oraz prewencji, w tym Strategię *Wizja Zero*, wspiera nie tylko rolników, ale także całe rolnictwo.

17. Przedstawione zmiany wynikają z szerszej zmiany polityki społecznej i zwiększenia świadczeń prorodzinnych w 2015 r., a nie zmian prawnych w systemie rolniczym, które – jak wskazano – w zasadzie nie następują.

18. Przedstawiane przez KRUS kwartalne informacje należy ocenić bardzo pozytywnie.

19. W 2009 r. 1,394 mln producentów rolnych złożyło wnioski o dopłaty bezpośrednie, a w 2019 r. – 1,31 mln osób. ARiMR, *Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2009 r.*, Warszawa 2010; ARiMR, *Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2019 r.*, Warszawa 2020.

20. W 2019 r. 67,5% emerytów ukończyło 70. rok życia (587 tys. osób z 870 tys. emerytów).

Bibliografia

- ARiMR, *Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2009 r.*, Warszawa 2010.
- ARiMR, *Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2019 r.*, Warszawa 2020.
- Drela K., *Zmiany demograficzne a rynek pracy w Polsce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2017, nr 489.
- Głodowska M., Gałązka A., *Intensyfikacja rolnictwa a środowisko naturalne*, „Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych” 2018, nr 592. DOI 10.22630/ZPPNR.2018.592.1.
- IERiGŻ-PIB, *The social insurance system for farmers and its impact on public finances*, red. J. Pawłowska-Tyszko, Warszawa 2013.
- Jakimiuk B., *Bezrobocie wśród polskiej młodzieży i jego dynamika*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio J” 2017, nr 30(4), DOI: 10.17951/j.2017.30.4.193.
- Jedynak T., *Kierunki modyfikacji niektórych elementów systemu ubezpieczenia społecznego rolników w Polsce w świetle doświadczeń wybranych krajów europejskich*, „Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka” 2017, nr 2.
- Kaczmarek A., Krajewski M., *Zbieg tytułów ubezpieczenia emerytalnego i rentowego – analiza obecnego stanu prawnego oraz koncepcja budowy nowego modelu*, „Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka” 2017, nr 2.
- Kłos B., *Ubezpieczenia społeczne rolników a rozwój obszarów wiejskich*, „Studia BAS” 2010, nr 4.
- Kołosowska B., Pietrzak M., Walczak D., *Ocena rozkładu przestrzennego osób ubezpieczonych oraz świadczeniobiorców w ubezpieczeniu społecznym rolników w Polsce*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2010, nr 4.
- Kotowska I., Magda I., *Polityka rodzinna i podaż pracy w Polsce [w:] Starzenie się ludności, rynek pracy i finanse publiczne w Polsce*, red. P. Lewandowski, J. Rutkowski, Warszawa, Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce, 2017.
- Kowgier H., *Analiza porównawcza wybranych współczynników demograficznych wsi polskich w latach 1964–1988 i 1989–2013*, „Zeszyty Naukowe ZPSB Firma i Rynek” 2018, nr 2(54).
- KRUS, *Kwartalna Informacja Statystyczna IV kwartał 2015 r.*, Warszawa 2016.
- KRUS, *Kwartalna Informacja Statystyczna IV kwartał 2019 r.*, Warszawa 2020.
- Muller-Frączek I., Muszyńska J., *Zmiana definicji gospodarstwa rolnego a wyniki badań wielkości ekonomicznej gospodarstw*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2014, nr 16(2).
- Pietrzak M.B., Walczak D., *Analiza struktury agrarnej oraz ocena funkcjonowania rent strukturalnych w Polsce*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2010, nr 12(2).

Ubezpieczenia społeczne w rolnictwie w roku 2009 i 2019 – zmiany ilościowe

Pawłowska-Tyszko J., Soliwoda M., Pieńkowska-Kamieniecka S. et al., *Stan obecny i perspektywy rozwoju systemu podatkowego i ubezpieczeniowego polskiego rolnictwa*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej–Państwowy Instytut Badawczy, 2015.

Podstawka M., *ZUS i KRUS w sektorze finansów publicznych i w innych kontekstach porównawczych*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2013, nr 49.

Puślecki D., *Zaopatrzeniowy czy ubezpieczeniowy charakter rolniczego ubezpieczenia społecznego?*, „Przeгляд Prawa Rolnego” 2015, nr 1(16), DOI: 10.14746/ppr.2015.16.1.7.

Ustawa z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, Dz. U. 2021 poz. 266.

Ustawa z 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2015 poz. 1217.

otrzymano: 18.05.2021
zaakceptowano: 28.06.2021

*Ten artykuł jest objęty licencją Creative Commons Attribution 4.0
Licencja międzynarodowa (CC BY 4.0)*

Social security in agriculture in 2009 and 2019 – quantitative changes

Damian Walczak

Abstract

Social insurance in agriculture is subject to slight changes over time, both in terms of legislative changes and the size of these types of insurance. This study presents individual figures in 2009 and 2019. The presented characteristics showed that the figures for sickness benefits and one-off compensations for accidents at work are declining the fastest, which is probably related to the implementation of the Agricultural Social Insurance Fund (KRUS) – and, as the numbers show, an effective *Vision Zero* Strategy. The number of household members and the insured on application declines significantly slower than the total number of payers and the insured. This means that among the people insured in the Fund there are probably fewer and fewer farmers and people actually working on the farm. The aim of the study is to present changes in individual values characterizing farmers' social insurance.

Keywords: demography, household member, retirement, farmer, insurance in agriculture.

Damian Walczak, PhD, Department of Financial Management, Faculty of Economics and Management, Nicolaus Copernicus University in Toruń.

Introduction

The Agricultural Social Insurance Fund and social insurance in agriculture are widely described in the literature on the subject¹. This study will not describe the legal basis for insurance. At the outset, only the characteristics of the two basic types of insurance will be mentioned: retirement and disability insurance, as well as accident, sickness and maternity insurance². The old-age and disability pension insurance pays out retirement and disability benefits, a funeral allowance and – what the name does not indicate – maternity allowance and supplements to old-age and disability pensions³. The accident, sickness and maternity insurance pays sickness benefits and one-off compensation for permanent or long-term health impairment caused by an accident at work in agriculture or an occupational disease.

The literature on the subject raises the issue of the need for changes in the field of farmers' social insurance. The reasons for possible changes include: impact on public finances, insurance of household members and insured persons upon application (clarification of the definition of these persons) in KRUS, as well as differentiation of the amount of contributions depending on income and linking the amount of retirement and disability benefits with paid contributions⁴.

The work was based on the analysis of statistical data from the studies of the Agricultural Social Insurance Fund. In order to show the changes dynamically, the paper presents data from two years. Therefore, the last year for which full data is available was presented, i.e. 2019 and 2009 as the base year. The comparison of changes over the period of ten years allows, in the author's opinion, to formulate legitimate conclusions about the changes taking place. The study focuses on the analysis of the values characterizing both insurance functioning in the agricultural system, i.e.

1. See incl. J. Pawłowska-Tyszko, M. Soliwoda, S. Pieńkowska-Kamieniecka et al., *Stan obecny i perspektywy rozwoju systemu podatkowego i ubezpieczeniowego polskiego rolnictwa*, Institute of Agricultural and Food Economics – National Research Institute, 2015, p. 59–96; D. Puślecki, *Zaopatrzeniowy czy ubezpieczeniowy charakter rolniczego ubezpieczenia społecznego?*, "Przegląd Prawa Rolnego" 2015, nr 1(16), p. 139–158; T. Jedynak, *Kierunki modyfikacji niektórych elementów systemu ubezpieczenia społecznego rolników w Polsce w świetle doświadczeń wybranych krajów europejskich*, "Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka" 2017, nr 2, p. 23–52; M. Podstawka, *ZUS i KRUS w sektorze finansów publicznych i w innych kontekstach porównawczych*, "Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia" 2013, nr 49, p. 8–23.
2. Ustawa z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, Dz. U. 2021 poz. 266.
3. Maternity benefits are paid from this insurance from 1 January 2016, Ustawa z 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2015 poz. 1217.
4. IERGIŻ-PIB, *The social insurance system for farmers and its impact on public finances*, ed. J. Pawłowska-Tyszko, Warszawa 2013; B. Kłos, *Ubezpieczenia społeczne rolników a rozwój obszarów wiejskich*, "Studia BAS" 2010, nr 4, p. 154–156.

the number of payers, the number of insured persons, the number of household members, the number of insured persons upon application, the number of sickness and funeral benefits. Both absolute and relative quantities are shown; most often, particular values were compared to the number of insured persons.

Some of the changes presented in the paper take place dynamically, without any formal legislative movements⁵. One of the most important reasons for these changes are negative demographic phenomena, especially in rural areas⁶, and positive transformations in the labour market⁷ and the agrarian structure in Poland⁸. Therefore, the aim of the work is to present changes in individual values that characterize farmers' social insurances.

Characteristics of changes concerning the insured in KRUS

The number of farmers in Poland is decreasing. The number of active farmers is decreasing even faster⁹. The least significant change in KRUS is the change in the number of payers. Over the years indicated, it decreased by over 250 thousand people. Of course, the exact cause of this phenomenon is not fully known, it may be mainly due to two reasons:

- 1) reducing the actual number of farmers in Poland,
- 2) starting work by farmers and excluding them from farmers' social insurance¹⁰.

-
5. The most important legal change in the context of the values analysed in the study, i.e. the change concerning maternity benefits, will be presented in the paper. In 2009–2019, the minimum retirement age was also changed, which, after being increased, was lowered to the original levels; co-payment by farmers for health insurance was also introduced (at work, however, KRUS revenues are not analysed, so this change will not be analysed in more detail); also introduced the possibility of reporting to KRUS, the so-called farmer's assistant (however, due to the introduction of this change in 2018, it is not analysed in the study, as the relevant figures cannot be compared with the figures from 2009).
 6. H. Kowgier, *Analiza porównawcza wybranych współczynników demograficznych wsi polskich w latach 1964–1988 i 1989–2013*, "Zeszyty Naukowe ZPSB Firma i Rynek" 2018, nr 2(54), p. 72–81.
 7. K. Dreła, *Zmiany demograficzne a rynek pracy w Polsce*, "Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2017, nr 489, p. 78–88; I. Kotowska, I. Magda, *Polityka rodzinna i podaż pracy w Polsce [in:] Starzenie się ludności, rynek pracy i finanse publiczne w Polsce*, ed. P. Lewandowski, J. Rutkowski, Warszawa, Representation of the European Commission in Poland, 2017, p. 5–9.
 8. M.B. Pietrzak, D. Walczak, *Analiza struktury agrarnej oraz ocena funkcjonowania rent strukturalnych w Polsce*, "Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu" 2010, nr 12(2).
 9. I. Muller-Frączek, J. Muszyńska, *Zmiana definicji gospodarstwa rolnego a wyniki badań wielkości ekonomicznej gospodarstw*, "Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu" 2014, nr 16(2), p. 189–194.
 10. A. Kaczmarek, M. Krajewski, *Zbieg tytułów ubezpieczenia emerytalnego i rentowego – analiza obecnego stanu prawnego oraz koncepcja budowy nowego modelu*, "Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka" 2017, nr 2, p. 13.

Therefore, the number of persons insured in KRUS should and will indeed decrease as well. The factor influencing the above-mentioned changes are probably also the mentioned shifts in the labour market¹¹. Persons previously insured in the agricultural system, when taking up employment, are insured under the general system and, similarly to payers, are not covered by insurance for farmers.

In the analysed period, the number of the insured decreased significantly – from 1.55 million to 1.2 million (a decrease of 23.1%). The number of the insured upon application also decreased, albeit slightly, from 147 000 up to 127 000 people (13.5%). The number of household members fell from 161 thousand up to 151 thousand people (5.7%). In the Lubelskie voivodeship, a significant increase in the number of household members was recorded – by over 2 000 people (from 11 386 to 13 772 people)¹².

For the above reasons, the share of household members in the total insured in Poland increased by over 2 pp. (from 10.3% to 12.7%), while the share of the insured upon request in the total of the insured by more than 1 pp. – from 9.5% to 10.7% (Tables 1 and 2).

The analysis in terms of the territorial profile also yields interesting results. The greatest number of persons insured upon application and household members in relation to the total number of insured persons is in the Małopolskie voivodeship. These results are probably the result of the characteristics of agriculture in this voivodeship, where there are small and numerous farms. On the other hand, the lowest number of people insured upon application and household members – both in absolute and relative terms – is in voivodeships where farms are focused on industrial production, i.e. in Warmińsko-Mazurskie and Zachodniopomorskie.

11. B. Jakimiuk, *Bezrobocie wśród polskiej młodzieży i jego dynamika*, "Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio J" 2017, nr 30(4), p. 193–200.

12. If there was no territorial change of KRUS branches during this period, which could result in the inability to compare the indicated data, this issue should undoubtedly be analysed in more detail.

Social security in agriculture in 2009 and 2019 – quantitative changes

Table 1. Characteristics of persons insured in KRUS (as of 31 December 2009)

Voivodship	Number of payers in total	Number of the insured in total	The insured on application in total	Share of the insured on application in the insured in total	Household members in total	Share of household members in the insured in total
Dolnośląskie	49 462	63 081	3 041	4.8%	6 635	10.5%
Kujawsko-Pomorskie	65 865	92 316	3 372	3.7%	6 903	7.5%
Lubelskie	145 031	184 259	7 291	4.0%	11 386	6.2%
Lubuskie	15 783	20 429	1 629	8.0%	2 226	10.9%
Łódzkie	99 517	129 282	7 915	6.1%	9 705	7.5%
Małopolskie	126 422	166 154	50 960	30.7%	34 965	21.0%
Mazowieckie	167 985	220 068	12 985	5.9%	14 221	6.5%
Opolskie	28 452	40 685	3 315	8.1%	7 072	17.4%
Podkarpackie	86 400	105 356	16 751	15.9%	11 850	11.2%
Podlaskie	75 554	108 979	7 056	6.5%	11 241	10.3%
Pomorskie	36 611	51 942	5 231	10.1%	6 309	12.1%
Śląskie	39 040	48 133	7 032	14.6%	5 811	12.1%
Świętokrzyskie	69 109	86 517	7 481	8.6%	5 952	6.9%
Warmińsko-Mazurskie	39 054	54 279	1 731	3.2%	4 720	8.7%
Wielkopolskie	105 515	152 232	10 399	6.8%	18 086	11.9%
Zachodniopomorskie	27 194	35 107	1 508	4.3%	3 003	8.6%
Poland	1 176 994	1 558 819	147 697	9.5%	161 084	10.3%

Source: B. Kotosowska, M. Pietrzak, D. Walczak, Ocena rozkładu przestrzennego osób ubezpieczonych oraz świadczeniobiorców w ubezpieczeniu społecznym rolników w Polsce, "Wiadomości Ubezpieczeniowe" 2010, nr 4, p. 125.

Table 2. Characteristics of persons insured in KRUS (as of 31 December 2019)

Voivodship	Number of payers in total	Number of the insured in total	The insured on application in total	Share of the insured on application in the insured in total	Household members in total	Share of household members in the insured in total
Dolnośląskie	34 217	41 990	2 093	5.0%	5 523	13.2%
Kujawsko-Pomorskie	47 924	65 233	2 619	4.0%	6 032	9.2%
Lubelskie	119 020	152 692	6 995	4.6%	13 772	9.0%
Lubuskie	11 562	14 586	1 216	8.3%	1 910	13.1%
Łódzkie	73 681	95 447	6 930	7.3%	10 180	10.7%
Małopolskie	106 326	140 220	47 791	34.1%	31 958	22.8%
Mazowieckie	127 025	168 092	10 974	6.5%	15 672	9.3%
Opolskie	19 465	26 430	1 720	6.5%	4 152	15.7%
Podkarpackie	71 630	87 980	15 308	17.4%	10 818	12.3%
Podlaskie	57 697	83 296	5 169	6.2%	10 421	12.5%
Pomorskie	28 833	39 786	3 953	9.9%	5 994	15.1%
Śląskie	27 508	33 995	5 018	14.8%	4 393	12.9%
Świętokrzyskie	53 198	66 872	6 879	10.3%	6 411	9.6%
Warmińsko-Mazurskie	30 512	41 829	1 531	3.7%	4 696	11.2%
Wielkopolskie	81 867	116 164	8 500	7.3%	17 393	15.0%
Zachodniopomorskie	20 377	24 673	1 054	4.3%	2 536	10.3%
Poland	910 842	1 199 285	127 750	10.7%	151 861	12.7%

* The number of household members in individual voivodships was taken from the data on health insurance and is 193 people lower than indicated in the part of social insurance.

Source: Own study based on: KRUS, *Kwartalna Informacja Statystyczna IV kwartał 2019 r.*, Warszawa 2020.

Characteristics of benefits paid out from accident, sickness and maternity insurance

The analysis of the number of benefits from accident, sickness and maternity insurance can only lead to positive conclusions. The numbers of sickness benefits and one-off compensations have decreased not only in absolute terms, but also in relative terms. This is probably due to a number of actions taken by the Agricultural Social Insurance Fund, which led to the achievement of such a result. One of them is the *Vision Zero* Strategy, i.e. without accidents and occupational diseases for farmers. On the other hand, the number of sickness benefits and benefits also results from the mechanical progress in Polish agriculture (Tables 3 and 4)¹³.

The significant change in the number of maternity benefits is due to legal regulations. From 1 January 2016 these benefits for persons insured in KRUS are not one-off, but periodic, payable monthly for a maximum of 52 weeks (for one child) from the birth of the child. Therefore, a full comparison is unreasonable. The above-mentioned change did not result in such an increase in the annual number of granted benefits. Therefore, it can be assumed – accepting a certain error resulting from the simplifications in the inference – that the actual number of births decreased significantly over the period of ten years. The lack of full comparison is also due to the rules for granting this benefit. It is due only to persons insured in KRUS in the old-age and disability pension insurance, so the number of these benefits cannot be related in any way to the number of new-born children in farms¹⁴.

After analysing the data in individual voivodships, two regularities can be identified. Firstly, most accidents (one-off claims) per 1 000 insured are in voivodships with intensive agricultural production, i.e. Podlaskie and Warmińsko-Mazurskie. Secondly, the greatest number of days of sickness benefits per one insured person occurs in definitely less agricultural voivodships – Podkarpackie and Świętokrzyskie. Due to slight changes over the years, this regularity indicated by the Author can be considered as not accidental.

13. M. Głodowska, A. Gałązka, *Intensyfikacja rolnictwa a środowisko naturalne*, "Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych" 2018, nr 592, p. 3–11.

14. The last comparison on the basis of the current rules is therefore possible for 2015 compared to 2009. In 2015, 29 255 maternity benefits were paid (KRUS, *Kwartalna Informacja Statystyczna IV 2015*, Warsaw 2016), and in 2009 it was 37 657 (table 2), which means a decrease by as much as 22.3% within 6 years.

Table 3. Characteristics of benefits paid from accident, sickness and maternity insurance in 2009

Voivodship	Number of days of sickness benefits	Number of days of sickness benefits per one insured	Number of maternity benefits	Number of maternity benefits per 1 000 insured	Number of one-off claims	Number of one-off claims insured
Dolnośląskie	1 159 486	18	1 230	19.5	696	11.0
Kujawsko-Pomorskie	2 567 928	28	1 994	21.6	1 293	14.0
Lubelskie	5 411 463	29	4 543	24.7	2 445	13.3
Lubuskie	313 725	15	448	21.9	221	10.8
Łódzkie	3 997 703	31	2 653	20.5	1 419	11.0
Małopolskie	4 015 201	24	5 148	31.0	1 357	8.2
Mazowieckie	4 560 310	21	4 879	22.2	2 182	9.9
Opolskie	512 821	13	921	22.6	276	6.8
Podkarpackie	3 612 407	34	2 937	27.9	1 198	11.4
Podlaskie	1 349 390	12	2 692	24.7	1 619	14.9
Pomorskie	1 298 099	25	1 556	30.0	668	12.9
Śląskie	924 591	19	1 077	22.4	410	8.5
Świętokrzyskie	3 442 874	40	1 831	21.2	946	10.9
Warmińsko-Mazurskie	1 046 697	19	1 316	24.2	868	16.0
Wielkopolskie	3 686 557	24	3 742	24.6	1 913	12.6
Zachodniopomorskie	535 822	15	690	19.7	281	8.0
Poland	38 435 074	25	37 657	24.2	17 792	11.4

Source: B. Kołosowska, M. Pietrzak, D. Walczak, Ocena rozkładu przestrzennego osób ubezpieczonych oraz świadczeniobiorców w ubezpieczeniu społecznym rolników w Polsce, "Wiadomości Ubezpieczeniowe" 2010, nr 4, p. 127.

Table 4. Characteristics of benefits paid from accident, sickness and maternity insurance in 2019

Voivodeship	Number of days of sickness benefits	Number of days of sickness benefits per one insured	Number of maternity benefits	Number of maternity benefits per 1 000 insured	Number of one-off claims	Number of one-off claims per 1 000 insured
Dolnośląskie	683 700	16.3	4 498	107.1	373	8.9
Kujawsko-Pomorskie	1 592 012	24.4	8 333	127.7	711	10.9
Lubelskie	4 572 310	29.9	26 087	170.8	1 433	9.4
Lubuskie	226 147	15.5	1 602	109.8	167	11.4
Łódzkie	2 571 487	26.9	12 401	129.9	827	8.7
Małopolskie	2 654 811	18.9	32 617	232.6	912	6.5
Mazowieckie	3 488 435	20.8	23 574	140.2	1 377	8.2
Opolskie	366 641	13.9	4 225	159.9	120	4.5
Podkarpackie	2 531 230	28.8	16 729	190.1	674	7.7
Podlaskie	1 261 369	15.1	14 888	178.7	993	11.9
Pomorskie	903 212	22.7	6 551	164.7	383	9.6
Śląskie	573 896	16.9	4 546	133.7	164	4.8
Świętokrzyskie	2 002 262	29.9	10 236	153.1	506	7.6
Warmińsko-Mazurskie	844 015	20.2	5 729	137.0	480	11.5
Wielkopolskie	2 448 839	21.1	17 949	154.5	1 298	11.2
Zachodniopomorskie	357 203	14.5	2 162	87.6	153	6.2
Poland	27 077 569	22.6	192 127	160.2	10 571	8.8

* Due to the statutory changes regarding maternity benefit, it is not possible to actually compare the figures for 2009 and 2019.

Source: Own study based on: KRUS, *Kwartalna Informacja Statystyczna IV kwartał 2019 r.*, Warszawa 2020.

Characteristics of benefits paid out from the old-age and disability pension insurance

Both the number of old-age pensions and disability pensions decreased at a similar pace as the number of the insured in KRUS. The reduction in the number of pensions is due to a greater number of deaths of retired persons than to the number of new pensions granted. In the case of disability pensions, the factor reducing the number of benefits to date is also the lack of continuation of the periodic pension (Tables 5 and 6)¹⁵.

On the basis of the data presented in the KRUS statistics, these numbers cannot be statistically analysed, it is necessary to present them dynamically and to compare specific changes over the years. In 2019, 43 704 old age and disability pensioners died, while as many as 71 409 were granted new benefits, of which only 16 406 pensions, and most of them were pensions due to incapacity for work (78 746). The inability to analyse data in individual years results from the lack of one, any of the indicated values: the number of funeral benefits after retirees or pensioners (which would enable the actual determination of the amount for people from both groups) or the number of disability pensions resulting from the continuation of the current disability benefit (which would make it possible to determine the number of actually new pensions). For the above reason, only the list of several years presented in the paper is correct and entitles to formulating conclusions.

It should also be emphasized that the number of funeral benefits decreased by approximately 10 000, i.e. by 17.0%. This change results to the greatest extent from the reduced number of insured persons and beneficiaries, as the value calculated by the ratio of the number of funeral benefits per 1 000 insured persons or KRUS beneficiaries changed only by 1 percentage point. A full presentation of the reasons for this change would also require referring the number of deaths to the average age of the insured or beneficiaries, which changed in the analysed period¹⁶.

15. Failure to continue may result from the refusal or failure to apply for a disability pension for the next period.

16. Unfortunately, for all persons insured in KRUS, access to data is limited, and for all family members of the insured persons it is impossible to obtain complete data.

Table 5. Characteristics of benefits paid out from the old-age and disability pension insurance in 2009

Voivodship	Number of funeral benefits in total	Number of funeral benefits per 1 000 insured or KRUS beneficiaries in total	Average monthly number of old-age pensions	Average monthly number of old-age pensions per one insured	Average monthly number of disability pensions	Average monthly number of disability pensions per one insured
Dolnośląskie	2 530	20.7	47 471	0.75	11 666	0.18
Kujawsko-Pomorskie	3 532	19.7	65 188	0.71	21 668	0.23
Lubelskie	7 724	20.6	147 951	0.80	42 765	0.23
Lubuskie	835	18.6	19 389	0.95	5 012	0.25
Łódzkie	5 549	22.2	100 722	0.78	20 049	0.16
Małopolskie	4 209	15.2	84 723	0.51	25 986	0.16
Mazowieckie	10 092	23.2	176 924	0.80	38 016	0.17
Opolskie	1 280	17.6	28 270	0.69	3 898	0.10
Podkarpackie	3 896	19.4	76 853	0.73	18 515	0.18
Podlaskie	4 598	21.9	84 830	0.78	16 409	0.15
Pomorskie	1 599	16.7	31 656	0.61	12 179	0.23
Śląskie	1 504	15.3	43 619	0.91	6 375	0.13
Świętokrzyskie	3 322	20.2	64 574	0.75	13 517	0.16
Warmińsko-Mazurskie	2 138	20.2	39 704	0.73	12 035	0.22
Wielkopolskie	5 013	17.8	97 281	0.64	32 510	0.21
Zachodniopomorskie	1 442	21.0	26 356	0.75	7 157	0.20
Poland	59 263	19.9	1 137 685	0.73	287 757	0.18

Source: B. Kolosowska, M. Pietrzak, D. Walczak, Ocena rozkładu przestrzennego osób ubezpieczonych oraz świadczeniobiorców w ubezpieczeniu społecznym rolników w Polsce, "Wiadomości Ubezpieczeniowe" 2010, nr 4, p. 130.

Table 6. Characteristics of benefits paid out from the old-age and disability pension insurance in 2019

Voivodship	Number of funeral benefits in total	Number of funeral benefits insured or KRUS beneficiaries in total	Average monthly number of old-age pensions	Average monthly number of old-age pensions per one insured	Average monthly number of disability pensions	Average monthly number of disability pensions per one insured
Dolnośląskie	1 830	19.5	33 224	0.79	9 261	0.22
Kujawsko-Pomorskie	3 115	20.2	58 306	0.89	16 252	0.25
Lubelskie	6 410	19.2	114 308	0.75	30 078	0.20
Lubuskie	643	18.8	11 808	0.81	3 819	0.26
Łódzkie	4 414	20.5	80 807	0.85	15 116	0.16
Małopolskie	3 777	13.6	64 762	0.46	28 916	0.21
Mazowieckie	8 149	21.5	140 934	0.84	31 052	0.18
Opolskie	1 002	18.1	19 816	0.75	3 218	0.12
Podkarpackie	2 942	17.0	50 688	0.58	15 341	0.17
Podlaskie	4 143	22.5	66 212	0.79	14 545	0.17
Pomorskie	1 549	17.9	26 606	0.67	9 322	0.23
Śląskie	1 093	14.7	27 031	0.80	6 123	0.18
Świętokrzyskie	2 634	18.0	49 439	0.74	11 918	0.18
Warmińsko-Mazurskie	1 905	20.4	31 209	0.75	9 710	0.23
Wielkopolskie	4 395	17.2	88 357	0.76	26 572	0.23
Zachodniopomorskie	1 135	20.7	19 008	0.77	5 362	0.22
Poland	49 136	18.9	882 515	0.74	236 605	0.20

Source: Own study based on: KRUS, *Kwartalna Informacja Statystyczna IV kwartał 2019 r.*, Warszawa 2020.

Social security in agriculture in 2009 and 2019 – quantitative changes

Table 7 presents a summary of the relevant values indicated in the study in the analysed years (2009 and 2019). As already mentioned in the introduction, most of the studied variables decrease mainly due to demographic reasons and changes in the labour market. For the most part, these are positive changes for this type of insurance, resulting from external factors, such as a change in the agrarian structure, a reduction in unemployment, a reduction in the number of accidents, etc. The total number of payers decreased by 22.6% over the 10-year period. The number of the insured, in turn, by 23.1%. If household members and the insured on application were excluded from the number of insured persons, leaving only farmers and spouses of farmers operating on an area of more than 1 ha, the number of the insured would decrease much more – by 27.4% (from 1.25 million to 0.91 million people).

Unfortunately, the number of household members slightly decreased – only by 5.7%. Undoubtedly, compared to other changes, this is significantly smaller and should be analysed separately in terms of changes in the countryside. Well, the number of farmers is decreasing (the number of payers in KRUS), the number of the insured in the agricultural system is also decreasing, and the number of people helping them is not. However – when analysing this issue comprehensively – it can be concluded that the slowly decreasing number of household members and people insured upon application may be evidence of the presence in KRUS of people who have so far been outside any system. They have not been insured in the agricultural system so far because they did not know about this possibility or, more likely, they were not able to bear the related financial obligations.

Table 7. Characteristics of insured persons and benefits in KRUS in 2009 and 2019

Description	2009	2019	Change (in %)
Number of payers in total	1 176 994	910 842	-22.6
Number of the insured in total	1 558 819	1 199 285	-23.1
The insured on application in total	147 697	127 750	-13.5
Household members in total	161 084	151 861	-5.7
Average monthly number of old-age pensions	1 137 685	882 515	-22.4
Average monthly number of disability pensions	287 757	236 605	-17.8
Number of days of sickness benefits	38 435 074	27 077 569	-29.5
Number of one-off claims	17 792	10 571	-40.6

Source: Own study based on tables 1–6.

Summary

A full analysis of the changes presented in the indicated years is difficult due to legal changes¹⁷ (maternity benefits) or the scope of the presented data¹⁸ (e.g. the actual annual number of new disability pensions due to the inability to work).

The values characterizing the social insurance of farmers are decreasing. It is mainly about the size of Polish agriculture, which is constantly changing. For this reason, the number of payers is decreasing, mainly farmers, of which there are fewer and fewer in Poland, also outside KRUS¹⁹. Due to demographic reasons, the number of old age and disability pensioners is falling, and due to changes in the labour market – the number of insured persons and household members. Thanks to the mechanization of agriculture and preventive measures taken by KRUS, the number of benefits due to accidents at work in agriculture and the number of sickness benefits are decreasing.

Of course, not all of these changes are positive. The reduction in the number of pensions and disability pensions is related to the death of the beneficiaries²⁰. The apparent increase in maternity benefits actually means a reduction in the number of childbirths among persons insured in KRUS (see the discussion of changes to tables 3 and 4).

The change in the number of the insured on application and the number of insured household members in the context of other changes in the insurance is slight. Thus, the Agricultural Social Insurance Fund remains an institution providing insurance for farmers (and their spouses), as well as for people with agricultural land below 1 conversion ha or using insurance as the so-called household.

Summing up, the legislator, over 30 years ago, when creating the Agricultural Social Insurance Fund, correctly formulated its name, because it did not refer to “farmers”, but to agriculture (“agricultural”). Through activities in the field of insurance and prevention, including the *Vision Zero* Strategy, this institution supports not only farmers, but also the entire agriculture.

17. The presented changes result from a broader change in social policy and an increase in pro-family benefits in 2015, and not from legal changes in the agricultural system, which – as indicated – do not take place.

18. The quarterly information presented by KRUS should be assessed very positively.

19. In 2009, 1.394 million agricultural producers submitted applications for direct payments, and in 2019, 1.31 million people. ARiMR, *Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2009 r.*, Warszawa 2010; ARiMR, *Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2019 r.*, Warszawa 2020.

20. In 2019, 67.5% of retirees reached the age of 70 (587 000 people out of 870 000 pensioners).

Bibliography

- ARiMR**, *Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2009 r.*, Warszawa 2010.
- ARiMR**, *Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2019 r.*, Warszawa 2020.
- Drela K.**, *Zmiany demograficzne a rynek pracy w Polsce*, "Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu" 2017, nr 489.
- Głodowska M., Gałązka A.**, *Intensyfikacja rolnictwa a środowisko naturalne*, "Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych" 2018, nr 592, DOI 10.22630/ZPPNR.2018.592.1.
- IERiGŻ-PIB**, *The social insurance system for farmers and its impact on public finances*, ed. J. Pawłowska-Tyszko, Warszawa 2013.
- Jakimiuk B.**, *Bezrobocie wśród polskiej młodzieży i jego dynamika*, "Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio J" 2017, nr 30(4), DOI: 10.17951/j.2017.30.4.193.
- Jedynak T.**, *Kierunki modyfikacji niektórych elementów systemu ubezpieczenia społecznego rolników w Polsce w świetle doświadczeń wybranych krajów europejskich*, "Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka" 2017, nr 2.
- Kaczmarek A., Krajewski M.**, *Zbieg tytułów ubezpieczenia emerytalnego i rentowego – analiza obecnego stanu prawnego oraz koncepcja budowy nowego modelu*, "Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka" 2017, nr 2.
- Kłos B.**, *Ubezpieczenia społeczne rolników a rozwój obszarów wiejskich*, "Studia BAS" 2010, nr 4.
- Kołosowska B., Pietrzak M., Walczak D.**, *Ocena rozkładu przestrzennego osób ubezpieczonych oraz świadczeniobiorców w ubezpieczeniu społecznym rolników w Polsce*, "Wiadomości Ubezpieczeniowe" 2010, nr 4.
- Kotowska I., Magda I.**, *Polityka rodzinna i podaż pracy w Polsce [in:] Starzenie się ludności, rynek pracy i finanse publiczne w Polsce*, ed. P. Lewandowski, J. Rutkowski, Warszawa, Representation of the European Commission in Poland, 2017.
- Kowgier H.**, *Analiza porównawcza wybranych współczynników demograficznych wsi polskich w latach 1964–1988 i 1989–2013*, "Zeszyty Naukowe ZPSB Firma i Rynek" 2018, nr 2(54).
- KRUS**, *Kwartalna Informacja Statystyczna IV kwartał 2015 r.*, Warszawa 2016.
- KRUS**, *Kwartalna Informacja Statystyczna IV kwartał 2019 r.*, Warszawa 2020.
- Muller-Frączek I., Muszyńska J.**, *Zmiana definicji gospodarstwa rolnego a wyniki badań wielkości ekonomicznej gospodarstw*, "Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu" 2014, nr 16(2).
- Pietrzak M.B., Walczak D.**, *Analiza struktury agrarnej oraz ocena funkcjonowania rent strukturalnych w Polsce*, "Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu" 2010, nr 12(2).

Social security in agriculture in 2009 and 2019 – quantitative changes

Pawłowska-Tyszko J., Soliwoda M., Pieńkowska-Kamieniecka S. et al., *Stan obecny i perspektywy rozwoju systemu podatkowego i ubezpieczeniowego polskiego rolnictwa*, Institute of Agricultural and Food Economics – National Research Institute, 2015.

Podstawka M., *ZUS i KRUS w sektorze finansów publicznych i w innych kontekstach porównawczych*, “Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2013, nr 49.

Puślecki D., *Zaopatrzeniowy czy ubezpieczeniowy charakter rolniczego ubezpieczenia społecznego?*, “Przełęcz Prawa Rolnego” 2015, nr 1(16), DOI: 10.14746/ppr.2015.16.1.7.

Ustawa z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, Dz. U. 2021 poz. 266.

Ustawa z 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2015 poz. 1217.

received: 18.05.2021
accepted: 28.06.2021

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license (CC BY 4.0)

